

1. Obiekt

JAZ NA RZECIE BUDKOWICZANCE

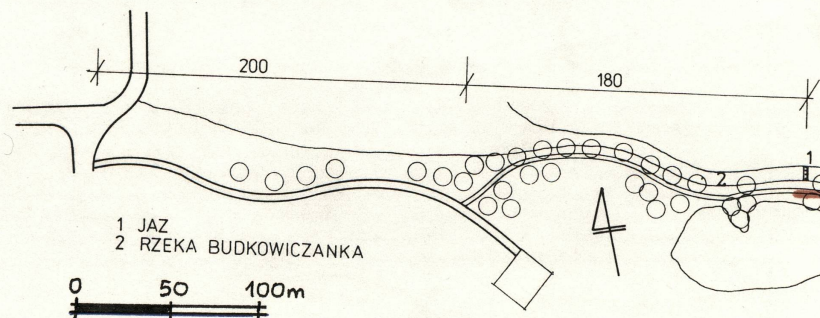
2. Czas powstania

1756

3. Miejscowość

ZAGWIŹDZIE

11. Widok jazu od wody dolnej, neg. 500/657/3, i od wody górnej, neg. 500/657/5.

4. Adres

ul. Grabicka

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo opolskie

gmina Murów

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Friedrichsthal

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo opolskie

powiat Opole

8. Właściciel i jego adres

Wojewódzki Zakład Doskonalenia
Zawodowego w Opolu

9. Użytkownik i jego adres

Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe
„Prosper II” w Myszkowie
ul. Zamenhoffa 27

10. Rejestr zabytków

Nr

data

Jaz powstał ok. roku 1756 i wiąże się ściśle z budową zespołu huty w Zagwizdzu. Do roku ok. 1945 r. jaz piętrzył wodę w stawie retencyjnym. Zmiany jakie zaszły po roku 1945 tj. elektryfikacja oraz rozbudowa huty doprowadziły do zaniechania wykorzystania piętrzenia wody do napędu maszyn. Wyłączono z eksploatacji nożyce oraz maszyny kuzienne, a tym samym cały system hydrotechniczny stał się bezużyteczny. Było to jedną z przyczyn dewastacji jazu na rzece Budkowiczance. Zaprzesano prowadzenia jakichkolwiek robót konserwacyjnych jazu i koryta rzeki. Doprowadziło to do zarosnięcia kanału roboczego i zamulenia stawu retencyjnego. Obecnie jaz spełnia swoją funkcję, w sposób niekontrolowany, spiętrzając wodę w stawie retencyjnym.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Sytuacja. Jaz usytuowany jest na rzece Budkowiczance pomiędzy dwoma stopniami spiętrzenia wody. Jaz znajduje się na około czterystym metrze drogi polnej licząc od ulicy Grabickiej. Na południe od jazu znajduje się staw retencyjny w odległości ok. 30 metrów, pomiędzy nimi przebiega wspomniana droga polna w odległości ok. 10 metrów od jazu. Na zachód od jazu usytuowany jest nieczynny staw retencyjny /niższy stopień wodny/.

Materiał. Jaz wykonany jest ze stali, drewna i żeliwa. Zastrzały wykonane z teowników ze stali. Wsporniki, na których umieszczone są mechanizmy do podnoszenia zasuw wykonane ze stali. Filary stalowe z teowników. Trzy zasuw wykonane z grubych desek drewnianych. Wspornik podtrzymujący mechanizmy jazu w postaci dwóch ceowników przykręconych śrubami do słupów nośnych konstrukcji.

Jaz zasuwowy. Jaz wysokości całkowitej ok. 3,00 metra i o długości 5 metrów podzielony jest symetrycznie na trzy części o wymiarach w osiach ok. 1,66m 1,66m 1,66m. Tych samych wymiarów były zasuw mierzone na szerokość, natomiast wysokość wszystkich wynosiła ok. 2,00m. Konstrukcja wsparta była na czterech słupach zagłębionych w ziemi podpartych dwoma stalowymi zastrzałami pod kątem około 70-ciu stopni, wykonanych z szyn kolejki wąskotorowej. Nad jazem znajduje się pomost roboczy do obsługi części zasuwowej jazu, w postaci drewnianej deski o grubości 3 cm, wspartej obu końcami na podmurówce jazu i w części środkowej na dwóch wspornikach z teowników. Jaz posiada trzy mechanizmy ręczne typu ślimakowego do podnoszenia każdej z zasuw. Zasuw poruszają się pionowo w zagłębieniach dwuteowników, które są słupami nośnymi jazu.

1. Miejscowość

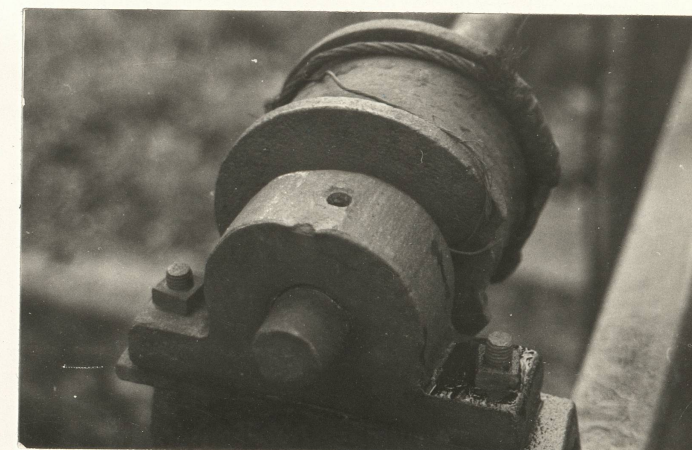
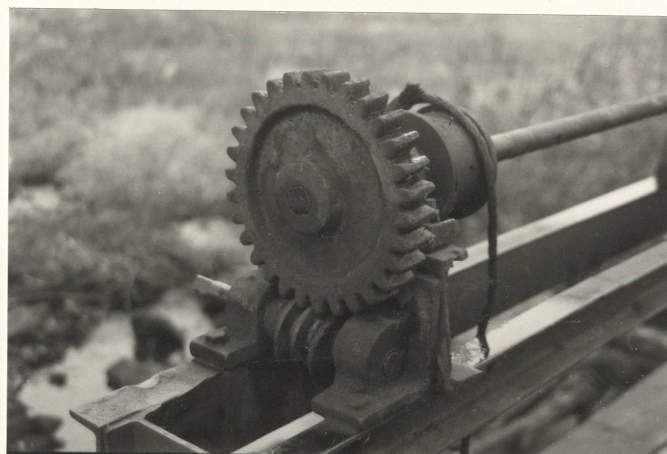
ZAGWIŹDZIE

2. Obiekt

**JAZ NA RZECIE
BUDKOWICZANCE**

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokumentacja fotograficzna i rysunkowa - Verte !

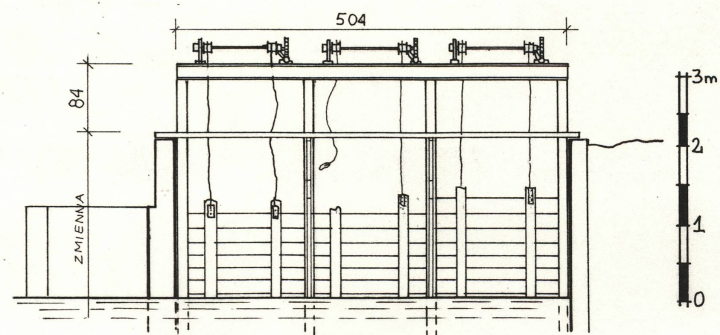

1 - 2. Widok ogólny jazu, neg. 500/658/4; 500/659/3.

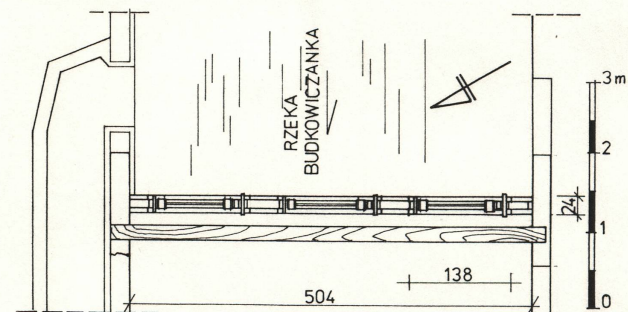
3 - 5. Szczegóły konstrukcyjne jazu,
neg. 500/658/2; 500/658/1; 500/658/3.

Wkładkę założył: Monika i Jacek Gancarzowie 9 grudnia 1995 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSIDZT S. Januszewski

JAZ NA RZECE BUDKOWICZANCE

JAZ NA RZECE BUDKOWICZANCE

14. Kubatura Budowla hydrotechniczna przestrzenna - nie określa się.	15. Powierzchnia użytkowa Długość jazu w świetle 9 metrów	16. Przeznaczenie pierwotne Piętrzenie i utrzymanie zadanego poziomu wody w stawie.	17. Użytkowanie obecne Jaz nieużytkowany
18. Prace budowlane i konserwatorskie Jaz na rzece Budkowiczance do II wojny światowej podlegał stałemu nadzorowi i naprawom oraz konserwacji. Po II wojnie światowej jaz nie pełnił swej funkcji, jego znaczenie uległo degradacji. Prawdopodobnie nie prowadzono żadnych prac remontowych i konserwacyjnych.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Stan zachowania jazu w części murowanej zły, mur spękany. Konstrukcja jazu skorodowana, w złym stanie technicznym. Połączenia śrubowe skorodowane w złym stanie. Linki stalowe służące do podnoszenia zasuw poluźnione i poobrywane. Zasuw w złym stanie technicznym, brakuje części desek.	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Jaz na rzece Budkowiczance jest jedną z budowli całego założenia hydrotechnicznego zespołu huty w Zagwizdzu. Niezwłocznie należy przystąpić do odremontowania jazu, wymienić drewniane części zasuw. Oczyszczyć i zakonserwować mechanizmy podnoszenia zasuw. Wymienić i zakonserwować połączenia śrubowe. Wyczyścić koryto rzeki Budkowiczanki w polizu jazu i usunąć zarośla, którymi zarośnięty jest jaz. Jaz stanowi integralną część założenia przemysłowego i systemu hydroenergetycznego o proveniencji XVIII-wiecznej, prezentującego wybitne wartości historyczno-techniczne dla cywilizacji europejskiej. Objąć ochroną prawną - wpis do rejestru zabytków.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)**24. Uwagi różne****25. Opracował:** Program komputerowy karty - Word for Windows - BSiDZT S. Januszewski

tekst Jacek Gancarz 9 grudzień 1995 r.

plany, rysunki Monika Gancarz 9 grudzień 1995 r.

zdjęcia fotogr. Monika i Jacek Gancarzowie 15 listopad 1995 r.

miejsce przechowywania negatywów BSiDZT S. Januszewski

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO !**22. Bibliografia**

- Wiesława Wiczyńska-Koper „Studium historyczno-architektoniczne huty w Zagwizdzu woj. opolskie” sygn.2296 nr inw.2888
- „Kreuzburgerhütte und Friedrichsthal Oppelner Heimatblatt, 1925, nr 11
- J.S.Dworak, 200-lat istnienia Zakładów Metalowych Przemysłu Terenowego w Zagwizdzu, 1754-1954, /w:/ 1954
- J.Nalepa-Orłowska, „Fryderycjańskie osadnictwo hutnicze na opolszczyźnie 1754-1803”. Studia i materiały z dziejów Śląska, 1963, t.V, s.105-6

26. Adnotacje o Inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)**23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)****27. Załączniki**

Nr 1 - dokumentacja fotograficzna i rysunkowa.